

minden kis tanuló kezébe jut. Hasznosak tehát ezek a rajzok nagyon. Megfelelnek főiskolai tanulmány közben is és nagyjelentőségük az autoditakták szemében. Hány embernek nincs módja a továbbtanulásra. Nagy megkönnyebbülésükre szolgálnak majd ezek a rajzok a könyvből való nehézkes tanulás mellett. Végül a laikus ember számára is gyönyörűséget jelentenek az anaglyphák. Mily pompás lesz, ha eljön az idő, amikor házépítéskor vagy valamely tervrajzpályázaton a mérnökök rajzaikat anaglyphák alakjában fogják benyújtani, s a néző előtt megelevenednek, hatalmasra nőnek az álmodott házak, paloták. Minden vágyam és célom, hogy a legrövidebb időn belül érintkezésbe léphessek az említett német tudósokkal és a magyar tanulók, a magyar társadalom számára is megszerezhessem ezt az új találmányt tanulmányaik megkönnyítésére.

Dr. Soós Paula.

A finn népiskola

A szélesebb néprétegek oktatását — természetesen elsősorban valóságos célzattal — Finnországban is, mint általában mindenütt, az egyház kezdeményezte. 1666-ban bocsátotta ki Gezelius püspök híres körlevelét, melyben az egyházközségek vezetőit u. n. vándoriskolák létesítésére hívta föl. Ez iskolák tanítói községről községre járva, néhány hónapon át foglalkoztak a hét évnél idősebb gyermekekkel, olvasásra, valásuk alapelemeire és éneklésre tanítva őket. Csak jóval később és igen szórványosan kezd írás és számolás is föltűnedezni a tantárgyak között. A vándoriskola épp úgy, mint minden egyéb iskolaügy abban a korban, az evangélikus egyház vezetése és főnhatósága alá tartozott.

A XIX. század elején, mikor Pestalozzi és Bell-Lancaster szociális szellemű pedagógiai tanai egész Európában új lendületet adnak az egyetemes népnevelés gondolatának, Finnországban is mindinkább megerősödik az a fölfogás, hogy a népoktatást, melynek a vallási elemek tanításán kívül más feladatai is vannak, nem lehet többé teljesen az egyházra hagyni. Lassankint kezdenek kibontakozni a mai értelemben vett népiskola körvonalai, az elgondolások megvalósítására azonban, a korabeli finn politikai viszonyok következtében, csak mintegy fél század mulva kerülhetett sor. II. Sándor cár 1856-ban bizta meg a finn szenátust egy arra vonatkozó tervezet kidolgozásával, „hogyan lehetne megkönnyíteni a tartományoknak a népoktatás céljait szolgáló iskolák alapítását“. A tervezet a kiváló finn pedagógus, Cygnaeus Uno közreműködésével és szellemi irányításával néhány hónap alatt elkészült, az uralkodó jóváhagyta, de törvényerőre csak 1866-ban emelkedett. Ez a népiskolai törvény, korszerű módosításokkal, rendeletekkel és újabb törvényekkel kiegészítve, lényegében máig változatlanul érvényes alapja az egész finn népoktatásnak és iskolaszervezetnek.

A népiskola későbbi fejlődésére elhatározó jelentőségű volt a törvény azon rendelkezése, mely az iskolaügyek irányítását kivette az egyház kezéből. Cygnaeus elgondolása szerint ugyanis a népiskola feladata nem az, hogy vallási és egyházi ismereteket nyújtson, hanem hogy szolgálja és előmozdítsa az „általános népműveltséget.“ E hivatásának pedig jobban meg tud felelni, ha nem az egyház, hanem egy az étellel közvetlen és állandó kapcsolatban lévő, önálló hivatalos szerv vezetése alatt áll. Be nem vallott, de igen fontos rendeltetése volt ezenkívül ennek a független bíróság mintájára alkotott központi intézménynek az, hogy megőrizze a finn népiskolát az idegen uralom befolyásától. Az a sikeres ellenállás, melyet a későbbi reakciós oroszosító törekvésekkel szemben az új intézmény kifejtett, nyilvánvalóvá tette rendkívüli nemzetpolitikai jelentőségét. E mellett évtizedes tapasztalatok igazolták, hogy a népnevelés egyöntetűségét és töretlen menetét minden más intézkedésnél jobban biztosítja egy ilyen, a mindenkori politikai kormánytól teljesen független iskolakormányzat, melynek működését nem érintik miniszterváltások és kormányváltások, népművelési programját tehát zavartalanul valósíthatja meg. Ezért az önálló Finnország is megtartotta az iskolakormányzat intézményét s továbbra is központi helyzetet biztosított számára iskolaszervezetében. Ilyen közoktatási szerv különben egy más államban sincs, kivéve Svédországot, hol a század elején finn mintára hasonló hivatalt létesítettek.

A finn iskolakormányzatnak 16 teljesen egyenlő jogú tagja van, kik szavazással döntenek a fölmerült kérdésekről. A törvény előírása szerint tagokká csak olyanok nevezhetők ki, akik mint gyakorlati pedagógusok, alaposan ismerik a tanítói és nevelői munkát. Az iskolakormányzat 3 szakosztályt foglal magában: a népiskolait, középiskolait és a svéd nyelvű iskolákét. Mind a háromhoz egy-egy jogi tanácsos is be van osztva. A tagok hivatalba lépésükkor meghatalmazást kapnak, ami azt jelenti, hogy tisztüktől csak a független bíróság ítélete alapján foszthatók meg.

Az iskolakormányzat intézkedik csaknem minden olyan közoktatási ügyben, ami más államokban a kultuszminisztérium hatáskörébe tartozik. Finnországban a kultuszminisztérium szerepe elsősorban adminisztratív jellegű: törvények, rendeletek kidolgozása s a költségvetés előirányzása. Ezenkívül fölügyel arra, hogy az iskolakormányzat hivatása magaslatán álljon, intézi a kinevezéseket s megszerzi az iskolák számára az állami támogatást. A közoktatás tulajdonképeni irányítása azonban az iskolakormányzat feladata, mely intézkedéseiben a legnagyobb szabadságot élvezi. Teljes függetlenségének jellemző bizonyítéka például az a néhány év előtti eset, mikor a kultuszminisztérium leiratában meg akarta határozni több tantárgy óraszámát s kötelező rendeleteket akart adni a tananyagra vonatkozólag. Az iskolakormányzat viszszaküldte a leiratot azzal a megjegyzéssel, hogy ilyesféle rendelkezések cselekvési szabadságának korlátozását és megsértését jelentik. Általában az iskolakormányzat határozatai ellen csak a legfőbb közigazgatási bírósághoz lehet föllebbezni.

Az iskolakormányzat és az egyes iskolák közvetítő szervei a tan-

felügyelők, kik vidéken állami, városokban pedig városi tisztviselők. Pedagógiai és adminisztratív működésük az iskolai életnek mind szellemi, mind gazdasági részére kiterjed. A tanító munkáját épp úgy ellenőrzik, mint anyagi ellátását, de fölügyelnek arra is, hogy a tantermek és az iskola fölszerelése rendben legyen. Ha a tanító működését nem tartják megfelelőnek, fegyelmi eljárást indíthatnak ellene. Viszont, ha anyagilag nincs kellőleg ellátva a tanító vagy az iskola, a tanfelügyelő a tartomány vezetőjéhez fordul kifogásaival és panaszaival az iskolát fönttartó község ellen.

A népiskola fönttartója Finnországban ugyanis a község, állami ellenőrzéssel, ami azt jelenti, hogy a községi tanács nem intézheti tetszése szerint az iskolaügyeket. Adhat ugyan utasításokat, melyek kiegészítik vagy pontosabban: értelmezik a törvényeket és rendeleteket, de határozataihoz a minisztériumtól kell hivatalos megerősítést kérnie. Főadata elsősorban az iskola gazdasági ellátása, míg a tulajdonképeni szellemi munkába nincs beeszlása. Annak irányító és közvetlen ellenőrző szerve a tanácstól minden iskolához rendelt 7 tagú vezetőség.

Ez a vezetőség gondoskodik tantermekről, berendezésről, taneszközökről, választja a tanítókat, az iskola szolgaszemélyzetét, bírálja és ellenőrzi munkájukat, sőt fegyelmi joga is van velük szemben. A vezetőség 6 tagját a szülők közül választják, hetedik tagként a tanítók képviselője vesz részt a tanácskozásokon. A népiskola ellenőrzését végző hivatalnak a községi tanácstól való függetlenítése megakadályozta a közvélemény befolyását az iskola működésére. Ezt azért látták szükségesnek, mert bebizonyult, hogy a közvélemény sokkal határozatlanabb és ingadozóbb, semhogy alkalmas lenne az egységes irányt, egységes szellemet és zavartalan működést igénylő nevelési munka vezetésére.

A tanítósnak a finn népiskolai törvény igen nagy szabadságot biztosít az iskola pedagógiai munkájának végzésében. Ő választja a tankönyveket, sőt ő szabja meg az egyes tárgyak óraszámát s a végzendő tananyagot is. Finnország ugyanis valószínűleg egyetlen állam az egész világon, mely semmiféle egységes, meghatározott tanrendet nem ír elő a népiskolák számára. A tantárgyak ugyan név szerint föl vannak sorolva a törvényben, de minden tanítónak joga van a tárgyak óraszámát s a tanítandó anyagrésztletet tetszése szerint megszabni. Igaz, hogy tanmenetéhez meg kell szereznie a vezetőség jóváhagyását s a tanfelügyelő megerősítését, de ezt mindig meg is kapja, ha csak következetlenségek nem mutatkoznak tervezetében. A tantesületben az igazgató „első az egyenlők között“, tehát nem fölöttes hatóság. Fizetése ugyanannyi mint a többi tanítóé, csak többletmunkájáért kap csekély többletdíjazást. Az igazgatót az iskolavezetőség választja 3 évre a tanítók sorából, miután a választandóra vonatkozólag kikérte az iskola tanítósnak véleményét.

Ami magát a népoktatás munkáját illeti, a 7–13 évig tartó kötelező iskolázás két főszakaszra oszlik: a két évfolyamú u. n. alsó- s a négy évfolyamú u. n. fölso népiskolára. Valamennyi vegyes. Tantárgyaik 2, illetőleg 4 éven át azonosak. Az „alsó népiskolában“: hittan, vallástörténet és erkölcsan, környezettan és tevékenység, anyanyelvi ol-

vasás, anyanyelvi írásbeli gyakorlatok, számolás, játék és torna, kézi-munka, ének. A „fölső népiskolában“ az előbbieket kiegészítik: történelem, szülőföld-ismeret és földrajz, természetrajz, gazdaság- és háztartástan, egészség- és mértékletességtan, mértan, rajz, szépiás, sport. Nekünk szokatlan a tevékenység, játék, sport és mértékletesség mint tanítvány. De szervesen illeszkedik a finn népiskola programjába, mely nem különböző ismeretek tanítását, hanem a kicsi állampolgároknak egészséges, értelmes, gyakorlati emberekké való nevelését tartja főfeladatának.

Meghatározott évnnyitó és évváró nap nincs. Minden iskola tet-
szése és belátása szerinti időpontban kezdheti és fejezheti be a tan-
évet, melynek szorgalmi ideje 36 hét. A heti munkaórák száma 30-32.
Évtizedes tapasztalatok igazolják, hogy a finn közoktatásügy alap-
szervezete minden tekintetben megfelelő. A népoktatás fejlesztésére s a
tanító-ság jogi és gazdasági helyzetének megszüldítésére fordított je-
lentékeny munka és áldozat sem volt eredménytelen. Ennek leghatáso-
sabb bizonyítéka az az egyszerű statisztikai tény, hogy Finnországban
egyéáltalán nincs analfabéta.

Kispál Magdolna.

A tanító és falu élete.

(A Magyar Nevelők Egyesületének Vándorgyűlése Csongrádon.)

Boér Antal igazgató tanító „A tanító és falu szellemi—erkölcsi élete“ c. elő-
adásban*) behatóan foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mit tehet a tanító a faluja
tanyakörzete szellemi és erkölcsi életének gondozása, továbbfejlesztése terén, annak
a bomlasztó szellemnek ellensúlyozására, ami a háború után az egész világon, de
különösen a falu életében végzi a maga romboló munkáját. Foglalkozik annál is in-
kább, mert a tanítói munka ma már messze kinőtt az iskola falai közül és az *isko-
kolában kezdődött munka párhuzamosan folytatódik az iskolán kívüli tanítói munká-
ban*. Behatóan vizsgálat alá veszi a továbbképző iskolák, a leventeintézmény kérdését
és a falusi és tanyai egyesületek életét.

A tapasztalati tényekre felépített hatalmas előadáshoz elsőnek *vitéz Zentay
Rezső* mezőgazdasági népiskolai igazgató szólt hozzá. A tanyai lakosság gyermekei-
nek életében van három évre terjedő kor, mely az elemiiskola elvégzése és az életbe
való kilépés közé esik. Ebben az időben mindkét nembeli ifjúság igen nagy száza-
lékának nevelését és oktatását ma a gazdasági irányú továbbképző iskolák és a me-
zőgazdasági népiskolák látják el. Ezeknek nevelői tevékenysége és tanítási anyaga a
földművesnép, a tanyai lakosság életéhez alkalmazkodik. A tanulók ezeknek az is-
koláknak padjaiból közvetlenül az életbe lépnek ki s ezért különösen meg kell ala-
pozni a további önművelést és az önálló gondolkodásra való szoktatást. Ennek a cél-
nak megfelelően szabályozza az 1921. évi XXX. tc. a gazdasági irányú iskolák mű-
ködését.

Az 1935/36. évi statisztikai adatok szerint 1259 gazdasági irányú továbbképző
iskola működött a csonka ország területén. Ezekben az iskolákban 2850 tanerő 150.340
tanuló tanítását látta el. Egy tanerőre átlag 53 növendék jutott, ami a gyermekek

* Az előadás teljes szöveggel megjelent a Népnevelési kérdések c. kötetben.